

Den sidste karoliner

Magnus Stenbocks minde

EMIL HILTON SAGGAU

Lunds universitet

I Helsingborg står en markant rytter-statue af Magnus Stenbock (1665–1717). I Skåne udgør statuen en af en lang række mindesmærker, Stenbock fester, Stenbock parader og skuespil. Denne artikel undersøger fremkomsten af denne mindekultur, dens betydning og dens formål. Analysen peger på, at Stenbocks popularitet er tæt forbundet med svensk nationalisme. Den åbenlyse forbindelse mellem svensk nationalisme og Stenbock mindet er dog ikke mindets eneste niveau. Mindekulturen er samtidigt tæt forbundet med en særlig by-identitet i Helsingborg og en pan-national skandinavisme, der knytter danskere og svensker i Øresundsregionen sammen.

Magnus Stenbock-statuen i Helsingborg er en af de mest markante rytterstatuer i Sverige. Den markerer ikke alene generalen og guvernørens popularitet i begyndelsen af det tyvende århundrede, hvor den blev sat op, men en langt større og dybere mindekultur, hvor generalen er centeret. Stenbocks mindekultur indbefatter en lang række uudforskede monumenter, fester og parader, der alle har deres afsæt i Skånelandet og særligt i Helsingborg.

Denne artikel er en undersøgelse af Stenbocks mindekultur, dens opståen, omfang og formål. I artiklen argumenteres der for, at Stenbocks popularitet i Skåne og Helsingborg er tæt forbundet med den rigssvenske nationalisme og lokale by-patriotisme, som tog fart i det 19. århundrede og fortsatte i det 20. århundrede. Fejringen af generalens minde og særlig slaget ved Helsingborg i 1710 markerer det definitive punkt i Skånes

---

Artikeln har granskats av två externa lektörer enligt modellen *double blind peer review*.

Ph. d. Emil Hilton Saggau (f. 1988) är verksam som forskare (postdoc) vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, Lunds universitet. Han disputerade vid Köpenhamns universitet med *Only unity will save the Serbs: Eastern Orthodox notion of history, memory and politic in former Yugoslavia* (2020).

E-post: emil.bjorn_hilton_saggau@ctr.lu.se

transition fra den danske til den svenske krone, ifølge mindekulturen. Dermed er fejringen et forsøg på at markere denne transition som naturlig og nødvendig. I fejringen fremkommer trods dette en yderligere ny dimension, idet Danmark inddrages som et broderfolk og ikke en fjende. Den pan-nationale skandinavisme skinner igennem i mindekulturen, hvormed mindet relaterer til tre-niveauer af identitet: lokal by-identitet, national og pan-national. Stenbock mindet viser, hvordan de tre identiteter eksisterer side om side i udformningen og forandringerne i Stenbock mindet over flere hundrede år.

Mindet om den sidste karoliner

Den 28. februar 2010 forsamlede repræsentanter fra det lokale bystyre i Helsingborg og Helsingør sig sammen med et svensk kompagni soldater fra det skånske panserkompagni på bakken, Ringtorp, i udkanten af Helsingborg. Her markerede de forsamlede 300-året for slaget ved Helsingborg, hvor Skånes daværende svenske guvernør Magnus Stenbock (1665–1717) sejrede over en hær udsendt af den danske krone. På Ringtorpet er der nedsat to mindesten fra henholdsvis 1860 og 1960, der markerer stedet, hvor slaget stod i 1710. I Helsingborg blev der i byen afholdt en lokal mindeudstilling om slaget og diverse foredrag samme dag i 2010, der var et ekko af tidligere tiders store fejringer af slaget og Stenbock.¹

Markeringen i 2010 affødte diskussion i de lokale medier i både Helsingør og Helsingborg, idet slaget og Stenbock på den ene side er et minde om det svenske imperiums militære storhedstid, rigssvensk identitet og forsvaret af Sverige og Skåne mod danskerne. Stenbock – eller ”slagteren fra Ringtorp”, som han døbttes i en avis i 2009 – er for andre et minde om ufred og de dødelige konfrontationer mellem det danske og svenske kongerige.²

Den centrale genstand for debatten i 2010 var hverken markeringen på Ringtorp eller de to mindesten, men derimod den imponante rytterfigur af Stenbock, som står centralt i Helsingborg. Statuen blev rejst på lokalt initiativ i 1901. Den udgør en af de mest markante statuer og mindesmærker i Skåne, der henviser til de militære sammenstød mellem

1. *Pressmeddelande från Helsingborg stad*, ”Magnus Stenbock – 300 år efter slaget vid Helsingborg” (22 februari 2010).

2. *Helsingør Dagblad*, ”Elsket og hadet i Helsingborg” (24. oktober 2009) s. 18.

de danske og svenske kongeriger over kontrol med regionen Skåne. I modsætning til de andre historiske statuer i Skåne, som kongestatuerne i Malmø af Karl X Gustav og af Karl XI fra 1897 i Karlskrona, så udgør Stenbock-rytterstatuen en del af en ganske omfattende mindekultur med rødder tilbage til midten af det 19. århundrede. Markeringen af 300-året ved Ringstorp i 2010 er et af de seneste led.

Stenbock-rytterstatuen og den mindekultur, der knytter sig til Stenbock i Skåne, er et mangefacetteret fænomen. Der er åbenlyse nationalistiske aspekter af mindet, der fejrer sejren som en patriotisk lykkelig begivenhed. Centralt i dette minde er Stenbock og de svenske troppers militære formåen, der langt overgik de danske. Denne del af mindet findes i en lokal variant, hvor slaget var et udslag af den folkelige "Måns Bock och hans skånska getapågar" patriotiske formåen. Stenbock-mindet er i denne form, som det er artikuleret i statuer, malerier, sange, skuespil og ritualer, essentielt et minde, der i sin skarpeste form hævder, at Skåne og dets indbyggere var svenske, da danskerne gik i land i Skåne i 1709 og dermed deltog i et naturligt selvforsvar mod danskerne. Stenbock-mindet er samtidigt ikke et entydigt nationalt projekt, da flere aktører og mindehøjtideligheder indeholder andre aspekter, som fejringen af det fælles skandinaviske, det moderne venskab med danskerne og en lokal stolthed over Skåne og lokalpatriotisme for byen Helsingborg. Stenbock-mindet, slaget og opfattelsen af disse begivenheder er derfor en mindeproduktion, som berører tilblivelsen af Skåne som svensk region og den lokale identitetsdannelse – om den så er by-funderet, regional eller national. Mindekonstruktionen, mindesmærkerne og særligt jubilæerne udgør centrale dele af "kulturpolitiska konstruktionsarbete som brukar kallas det nationella projektet", som Klas-Göran Karlsson påpeger.³ Det skyldes, at mindesmærker og jubilæer er, som Ulf Zander understreger,

konkreta uttryck för nationalismens århundrade, men även i våra dagar, då nationalismen med ojämna mellanrum dödförklaras för att därefter återuppstå, består viljan av att manifestera historia i form av firanden, jubileer och minnesmärken.⁴

3. Klas-Göran Karlsson, "Historiska jubileer – det förflutna som förbannelse eller livgivare: Om vår fascination inför de jämna åren", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 199, nr 4 (2017) s. 648.

4. Ulf Zander, "Minnen av ett inbördeskrig: Jubileer och monument i Gettysburg 1863–2017", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 199 nr 4 (2017) s. 717.

Den nationale skarpvinkling af Stenbock-mindet spejler sig ind i den historiske forskning, hvor Stenbock og slaget er skildret ret entydigt over tid, både i danske og svenske historiske værker. Stenbock er generelt en ombejlet feltherre, der fortsat trækker interesse senest med svenske Andreas Marklunds bog fra 2008 og danske Andreas Karsten Skjold Petersens to værker om henholdsvis slaget i Helsingborg fra 2017 og Stenbocks fangenskab fra 2023.⁵ Hovedfokus i udforskningen af Stenbock, slaget ved Helsingborg og skånsk identitet i dette sammenstød har tidligere været centreret omkring hans levetid, dvs. perioden under de skånske krige fra midten af det 17. århundrede og frem til slutningen af Store Nordiske Krig i 1720erne. Her har spørgsmålet om skåningernes nationale identitet og loyalitet udgjort et centralt fokus, som Hanne Sanders bemærker. Spørgsmålet om identitet er dog måske forkert stillet, som Sanders bemærker, idet den nationale implikation måske i højere grad er senere historikers blik på begivenhederne farvet af deres egen nationale kontekst – og har meget lidt at gøre med identitetsforståelsen i Skåne i 1710.⁶ Eller måske nærmere et spørgsmål, der er stillet til en for tidlig epoke.

Den nationale konstruktion og forståelse af både Stenbock og slaget i 1710 må, hvis Sanders pointe tages alvorligt, være en senere produktion. Stenbock-mindet udgør en oplagt afgrænset minde- og identitets-konstruktion, der kan belyse en netop sådan senere identitetskonstruktion via ihukommelsen af et minde. Stenbock, slaget i 1710 og mindet blev materiale, der fortsat højtideligholdes af både danskere og svensker i 2010 – og fortsat skaber diskussion om identitet, Skånes historie og relationerne mellem det danske, svenske og skånske. Stenbocks mindekultur rejser et grundlæggende spørgsmål om, hvordan minder, mindesmærker og den historiske og erindringspolitiske diskurs omkring dem forandres over tid og er forbundet med nationale, lokale og pan-nationale identitetsprojekter. Stenbock-minderne er et tydeligt eksempel på det, som Peter Aronsson kalder for "Offentlighedens historiebrug", der er en re-

5. Andreas Marklund, *Stenbock: Åra och ensamhet i Karl XII:s tid* (Lund 2008); Karsten Skjold Petersens, *Nederlag og triumf: Slaget ved Gadebusch 1712, erobringen af Tönning og Magnus Stenbocks fangenskab* (København 2023); Karsten Skjold Petersen, *Det ulykkelige Slag: Helsingborg 1710* (København 2017).

6. Hanne Sanders, *Efter Roskildefreden 1658: Skånelandskapen och Sverige i krig och fred* (Lund 2008) s. 11.

artiklering af historie-fortolkninger i fysisk og social form.⁷ Det er en flertydig "ideologisk historiebrug", ifølge Anette Warrings betegnelse, da:

erindring udgør følgelig et centralt magtvilkår og magtmiddel, og erindringspolitik er en form for magtudøvelse, som både kan udøves med henblik på og med den effekt at kontrollere og styre, men kan også fremme menneskers handlingsevne og selvbestemmelse. Erindringspolitik kan have som funktion at opretholde, bearbejde eller omforme eksisterende erindringsfællesskaber.⁸

Hovedformålet i denne artikel er udformningen af og forandringerne i det kollektive minde om Magnus Stenbock. Dette minde er en form for bearbejdet erindringspolitisk konstruktion, der udkrystalliserer forestillinger om fællesskabet – det lokale, nationale og pan-nationale. Det overordnede spørgsmål, der undersøges i denne artikel, er, hvordan denne mindekultur er udformet og forandret sig under forskellige påvirkninger fra forskellige fællesskaber – det lokale, nationale og pan-nationale. Tesen er, at mindekulturen afspejler udviklingen af disse tre forskellige typer af identiteter og dermed viser, hvordan minde og identitet i Helsingborg, Skåne og Sverige spiller sammen med den pan-nationale skandinavisme.

Traditionelt set er mindesmærker og kollektive minder ofte analyseret ud fra en primær national vinkel, som i Sebastian Olden-Jørgensens analyse af den danske minde om den svenske krones belejring af København i 1659 og Magnus Rodells analyse af tre svenske statuer.⁹ Denne vinkel er bl.a. af Ruth Hemstad og Peter Stadius udvidet til også at fokusere på det pan-nationale, den skandinavistiske og nordiske fælles "nationale" ramme, efter historikeren Alexander Maxwell på ny har draget den historiske opmærksomhed hen på de pan-nationale bevægelser i Europa.¹⁰ Stenbock-mindet eksemplificerer både det lokale, nationale og

7. Peter Aronsson, *Historiebruk: Att använda det förflutna* (Lund 2004) s. 17–19.

8. Anette Warring, "Erindring og historiebrug Introduktion til et forskningsfelt", *Temp: Tidskrift for Historie*, (2011) s. 6–34.

9. Sebastian Olden-Jørgensen, *Stormen på København 1659 – et Københavns og Nationalt Erindringssted gennem 350 år* (København 2011) s. 37–48; Magnus Rodell, *Att gjuta en nation: Statyinvigningar och nationsformering i Sverige vid 1800-talets mitt* (Stockholm 2001).

10. Ruth Hemstad & Peter Stadius (red.), *Nordic Experiences in Pan-nationalism: A reappraisal and comparison, 1840–1940* (London 2023); Alexander Maxwell, "Pan-Nationalism as a Category in Theory and Practice", *Nationalism and Ethnic Politics*, vol. 28, nr 1 (2022) s. 1–19.

pan-nationale, hvorfor en analyse af, hvordan mindet opstod og udviklede sig i forskellige retninger i Øresundsregionen, belyser alle tre identitetsskabende fællesskabers og deres udvikling over tid. Denne udvidelse adskiller sig fra tidligere studier, som Olden-Jørgensen og Rodells, hvor alene det nationale niveau former analysen. Fælles for analysen af statuer og mindesmærker i dette studie, Rodell og Olden-Jørgensen er, at de er baseret på en serie af udgivelser, mindesmærker og markeringer. Analysen i denne artikel udgør et udgangspunkt for at diskutere, hvordan den pan-nationale skandinaviske identitet spiller sammen med den svenske nationale identitet, skånsk regional identitet og by-identiteten i Helsingborg omkring Stenbock-mindet – med den danske og helsingoranske by-identitet på sidelinjen. Stenbock-mindekulturen i Skåne viser et komplekst og konstant samspil mellem samtlige typer af identitet – og dermed også den kompleksitet, som den skånske og svenske nationale selvforståelse udgør i relation til den pan-skandinaviske forbindelser med Danmark.

Artiklen består af fem dele. Den første del vil kort introducere til Stenbocks rolle, slaget ved Helsingborgs betydning og de danske-svenske kriges betydning i udformningen af Skåne, herunder den konstante fag-historiske debat om Skånes overgang og integration i det svenske kongerige. Den anden del introducerer en række mindeforskningsteoretiske betragtninger, som anvendes i den videre analyse og diskussion af Stenbock-mindet. Før selve analysen gives der en kort oversigt, optegnelse og kategorisering af forskellige mindesmærker om de danske-svenske krige i Skåne. Dette danner udgangspunkt og kontekst for undersøgelsen af et Stenbock-minde og dets materialisering i bl.a. rytterstatuen fra 1901. Den fjerde del er en analyse af de forskellige Stenbock-minder, mindehøjtideligheder og mindesmærker i Skåne fra Stenbocks død i 1717 til 2010. Artiklen afsluttes med en diskussion af mindets udviklingshistorie og dets betydning for dannelse af national, regional og by-identitet.

Slaget ved Helsingborg og Stenbocks rolle i det svenske Skåne

Militærhistorisk set udgør slaget mellem danske og svenske tropper i Helsingborg i 1710 et afsluttende punktum på de militære konfrontationer mellem de to kongeriger over kontrol med Skåne. Det danske nederlag og efterfølgende evakuering er sidste gang, danske tropper satte fod i Skåne, som led i en militær kampagne mod den svenske krone. Slaget

afslutter de militære konfrontationer i Skåne, som havde stået på siden Torstenssonskrigen (1643–1645), hvor den svenske krone tog kontrol med Skåne, Halland og Blekinge.¹¹

Perioden fra Torstenssonskrigen til afslutningen af Store Nordiske Krig i 1720 markerer en politisk, militær og økonomisk transitionsperiode i Skåne, hvor regionen gik fra at være en central del af den danske krone til at blive en del af den svenske. Omfanget og dybden af denne transition eller integration af Skåne ind i det svenske kongerige er stærkt omdiskuteret i både dansk og svensk historie, idet nogle historikere, som den i Helsingborg fødte svenske historiker Alf Åberg (1916–2011), opfatter perioden som en, hvor den svenske krone arbejdede for at gøre skåningerne "svenske".¹² Andre moderne historikere har stillet spørgsmål ved denne tese om "svenskfisering" eller "forsvenskningen", såsom Hanne Sanders, Harald Gustafsson og Karl-Erik Frandsen, idet de bemærker, at selvforståelsen og loyaliteten for bønder, borgere og adel i denne før-moderne periode ikke beroede på en ide om et nationalt fællesskab, men i højere grad mere præ-moderne koncepter.¹³ Et centralt omdrejningspunkt i debatten er dels den rolle og selvforståelse, som de dansk loyale snaphaner havde i deres kamp mod svenske tropper, men også den rolle og loyalitet, som skånske soldater og lokale udviste under bl.a. den danske invasion af Skåne i 1709–1710.

Magnus Stenbock er en central figur i denne debat. Han havde forud for sin udpegning til guvernør over Skåne i 1707, udmærket sig som kommandant og administrator bl.a. i slaget ved Narva i 1700, hvilket gjorde ham til en effektiv lokal guvernør. Stenbock spillede en afgørende rolle i at organisere forsvaret i Skåne mod den danske krones hær via blandt andet en genopbygning af den svenske krones lokale hærenheder, idet store dele af den svenske konges enheder var gået under i slaget ved Poltava i 1709. Dette svenske nederlag udgjorde baggrund for, at den

11. Skjold Petersen (2017) s. 30–46.

12. Alf Åberg, *Snapphanarna* (Stockholm 1951); Alf Åberg, "När Skåne blev svenskt" (Stockholm 1958); Alf Åberg, *Kampen om Skåne under försvenskningstiden* (Stockholm 1995); Alf Åberg, *Skånes historia* (Stockholm 1997).

13. Sanders (2008); Harald Gustafsson, "Integration, interaktion och identiteter i den öst-danska övergången till Sverige", i Karl-Erik Frandsen & Jens Christian V. Johansen (red.), *Da Østdanmark blev Sydsverige: Otte studier i dansk-svenske relationer i 1600-tallet* (Ebeltoft 2003) s 7–10.; Karl-Erik Frandsen, "Da Østdanmark blev til Sydsverige 1645–1720: En oversigt over den politiske baggrund og historikernes vurdering af den", i Frandsen & Johansen (red) (2003) s. 11–22.

danske konge igangsatte sin invasion af Skåne. Stenbocks og hans troppers sikring af fortet og byerne Karlskrona og Malmø var afgørende forudsætninger for det danske nederlag, ifølge militærhistorikeren Skjold Petersen.¹⁴ Stenbock påtog sig personligt opgaven med at sikre byernes og Skånes loyalitet bl.a. i en ofte citeret tale til Malmøs borgere, hvor han opfordre dem til modstand mod danskerne og loyalitet mod den svenske krone.¹⁵ Dermed udgjorde Stenbock personligt et billede på modstanden mod den danske invasion og en legemliggørelse af den svenske sejr, ifølge hans egne og hans soldaters efterladte beskrivelser af begivenhederne. Senere svenske historikere, som Anders Fryxell og Otto Sjögrens omtaler Stenbock som "den store karolinen" i åbningen til deres værk fra 1857 grundet hans rolle i Skåne og Narva.¹⁶ Stenbock og slaget i 1710 udgør et punktum i en militær konflikt i Skåne mellem det danske og svenske kongerige set med senere historikers øjne, som Fryxell, Sjögren og Åberg, hvormed det udgør et oplagt punkt at bygge et minde op om netop den militære konflikt og Skånes overgang til den svenske krone. Denne fortolkning af slagets betydning som punktum for rivaliseringen over Skåne har kun øget Stenbocks historiske og symbolske betydning i mindeproduktionen, som analysen vil vise.

Mindekultur og kildemateriale

Forskningen i konkrete mindekonstruktioner er en videreudvikling af den klassiske historiografiske forskning i historiebrug og historiebrugens formål. Kulturforskeren og historikeren Michel de Certeau fremhæver i sit hovedværk om historiebrug, at historien altid tjener dem, den skrives for. Hermed udgør historie lige så meget et vidnesbyrd om dets forfatter og vedkommendes tid, som den sag, begivenhed eller person, forfatteren forsøger at indfange.¹⁷ Studiet af minder fokuserer ikke alene på historikerens arbejde og produkt, men i lige så høj grad den sociale, rituelle, politiske, praktiske og materielle form, som historiebrugen får, når den aktualiseres i eks. mindesmærker. Helt konkret skyldes det, som Jan Assmann bemærker, at "memory [is] contemporized

14. Skjold Petersen (2017) s. 69–71, 197–200.

15. Eriksson (2007) s. 185–186.

16. Anders Fryxell & Otto Sjögrens, *Berättelser ur svenska historien / 25. Karl den tolfte regering. H. 5. Magnus Stenbocks sista fälttåg, fångenskap och död samt Sverige och svenskarna under konungens frånvaro 1713–1714* (Stockholm 1857).

17. Michel de Certeau, *Writing History* (New York 1988).

past".¹⁸ Minderne tjener nutidens behov og ønsker, der former det, som Assmann kalder for skematiske narrative modeller.¹⁹ Dette er modeller, hvor en person eller begivenhed er formet, som James Wertsch påpeger, via "simplifying organizational frameworks".²⁰ Disse simplificerede rammer antager hurtigt en mere og mere fast karakter, hvormed de opnår en form for naturlighed og nærmest lovmæssighed for menneskers betragning af fortiden – eks. i opfattelsen af skånsk historie som ufravigeligt svensk og en næsten lovmæssighed i, at Skåne skulle blive svensk på et tidspunkt. Disse er ideologisk drevet – bevidst eller ubevidst. En sådan mindeskabelse bliver ofte en kollektiv proces, hvormed det er svært at identificere en hovedkilde til et minde, idet mindeskabelse ofte er en proces med mange krydspåvirkninger fra såvel historiske værker, politiske aktører, enkeltindivider og komiteer, der ender med at skabe et såkaldt "kollektivt minde".²¹

Produktionen af minder er ofte en næsten ubevidst proces i mindre konfliktfyldte farvande, hvorimod mindet og kampen om dets indhold kan være mere sprængfarligt i kontrastfyldte politiske og militære sammenhænge. Sara Dybris McQuaid har identificeret, hvordan kollektive minder skabes, politisk reguleres og formes i konfliktfyldte sammenhænge, som eks. Nordirland, der er McQuaids primære forskningsområde. McQuaid noterer, at militære og konfliktfyldte minder om vold ofte tager udgangspunkt i et voldeligt sammenstød, som et slag. Selve stedet, hvor et sådan voldeligt sammenstød finder sted, transformeres om til et mindesmærke alene gennem volden. Mindesmærket kan blive udgangspunkt for et endnu stærkere minde, hvis volden dels er forbundet med en stærk følelsesmæssig militær kampagne, ofte i form af et afgørende nederlag eller sejr, og et markant politisk skift. Mindet tager, ifølge McQuaid, en yderligere fast form, hvis fællesskabet bag mindet også er i gang med en politisk transition (inkorporering i en ny stat, religion eller anden politisk enhed), som ofte giver udslag i en materiel eller rituel

18. Jan Assmann, "Communicative and Cultural Memory", i Astrid Erll & Ansgar Nünning (red.), *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook* (Berlin 2008) s. 109–118.

19. *Ibid.*

20. James Wertsch, "Blank spots in collective memory: A case study of Russia", *Annals of the American Academy of Political and Social Science* (2008) s. 60.

21. Astrid Erll and Ann Rigney, "Introduction: Cultural Memory and its Dynamics", i Astrid Erll, Ann Rigney, Laura Basu & Paulus Bijl (red.), *Mediation, Remediation, and the Dynamics of Cultural Memory* (New York 2009) s. 1–14.

markering på det fysiske sted, hvor den forestillede transition blev sat i gang.²² Slaget i 1710 ved Helsingborg og Stenbocks rolle i det passer ind i de faktorer, som McQuaid fremhæver, hvilket jeg vil diskutere yderligere i afslutningen af denne artikel.

Til at belyse udviklingen og formen på Stenbock-mindet har jeg anvendt forskellige kilder, hvis indbyrdes relation jeg her kort vil berøre. Analysen beror primært på en kortlægning af fysiske Stenbock-mindesmærker i Skåne, som har udgjort udgangspunktet for en efterfølgende indsamling af skriftlige kilder fra henholdsvis lokal-arkiver og aviser for de pågældende områder. Mindesmærkerne, deres indskrift og avisernes skildring af markeringer, taler mv. udgør hovedkilden til produktionen af det offentlige kollektive minde. Dette er suppleret med en dybere kildebehandling af Stenbock-minderne i Helsingborg via dels Stenbock-komiteens arkiv og dels via personlige skildringer af begivenhederne af de deltagende – enten fra arkiver eller udgivet i lokalhistoriske samlinger. Disse minder er privat oplevede, hvormed de udgør enkeltstående indblik i produktionen af Stenbock-mindet, der giver en dybere dimension af det kollektive minde. Det sidste led af kilder er offentligt tilgængelige malerier, litteratur og historiske skildringer af Stenbock, som her er analyseret som en kronologisk historiografisk udformning af mindet om Stenbock.

Minder om de danske-svenske krige i Skånelandene

Skånes overgang fra den danske til den svenske krone i perioden 1640erne og til 1720erne udgør en historisk periode, der er central for etableringen af national og regional identitet med deraf afledt produktion af både kollektive, nationale og lokale minder. Dette bekræftes af den omfattende produktion af mindesmærker, poesi, kunst, mindehøjtideligheder og den fortsatte historiske og offentlige debat om periodens betydning og konsekvenser. De fleste af de fysiske produktioner af mindesmærker og offentlige markeringer i Skåne om denne transitionsperiode kan dateres til midten af det 19. århundrede og løber ca. frem til årene efter Anden Verdenskrig. I perioden blev der opsat mere end 20 mindesmær-

22. Sara Dybris McQuaid, "Notes on Studying Public Policies of Memory: The Parades Commission in Northern Ireland and the Institutionalization of Memory Practices", i Marguerite Corporaal, Christopher Cusack & Ruud Van den Beuken (red.), *Irish Studies and the Dynamics of Memory: Transitions and Transformations* (Berlin 2016) s. 133–134.

ker og statuer i Skåne.²³ Disse fysiske markeringer kan deles op i to hovedgrupper, henholdsvis mindesten og statuer. Mindestenene markerer det fysiske rum, hvor en begivenhed fandt sted, som eks. mindestenene på Ringstorp ved Helsingborg, mindestenen for snaphanernes kup i Lönsboda og mindestenen for slaget ved Landskrona i Billeberga. Hertil kommer en række statuer, der er minder over særlige personer, som Karl X Gustav-statuen i Malmø, Karl XI løve-monumentet i Landskrona og Karl XI statuen i Karlskrona.

De godt 20 mindesmærker kan opdeles i tre hovedgrupper baseret på, hvilken mindekonstruktion, som de relaterer sig til. Den første gruppe er Kongestatuerne i Malmø, Landskrona og Karlskrona samt mindesøjlen i Lund og Billaberga, der alle er rejst af komiteer i slutningen af det 19. århundrede. Lund-historikeren Martin Weibull (1835–1902) spillede en central rolle for stort set dem alle sammen. Disse mindesmærker er, som både Ulf Zander og Birgitta Odén argumenterer for, rejst både med et svensk og et bredere skandinavistisk formål, der skulle højne bevidstheden om den tætte historiske forbindelse mellem Danmark og Sverige.²⁴ Trods dette formål, så var de allerede i deres samtid opfattet ganske anderledes – og særligt Karl X Gustav-statuen i Malmø blev og bliver anset for problematisk.²⁵ Den anden hovedgruppe er ca. 10 snaphane-mindesmærker og snaphane-statuer, der primært kan findes i det nordlige Skåne. De er ofte rejst på lokalt initiativ af hembygdforeninger. Snaphanemindesmærker er ofte ret sene mindekonstruktioner fra det tidlige 20. århundrede. De er ofte mindre markante og står placeret mindre centralt i det offentlige rum end eks. kongestatuerne.

Den sidste hovedgruppe er Stenbock-mindesmærkerne, der særligt centrerer sig om Helsingborg i form af rytterstatuen og de to mindesten ved Ringstorp. Dertil kommer en massiv mindesten ved Stockamöllan Eslöv, hvor Stenbock tog sin hær over Rönneå, og en yderligere statue af Stenbock, der står i dag ved Höganäs Museum nord for Helsingborg.

23. Se Ulf Zander, "Hur stort är fäderneslandet?", *Ale: Historisk tidskrift för Skåne, Halland och Blekinge* nr 3 (1999) s. 12–30; Ulf Zander, "Historia i brons och granit: Nationella monument och regionale identiteter i Öresundsområdet", i Sven Tägil, Frederik Lindström & Solveig Ståhl (red.), *Öresundsregionen – visioner och verklighet* (Lund 1997) s. 26–76.

24. Zander (1999) s. 12–30; Birgitta Odén, "Årestoder och minnesfester i Skåne", *Ale: Historisk tidskrift för Skåne, Halland och Blekinge* (1976) s. 25–43.

25. Pär Blondell, "Carl X Gustav-statyn på Stortorget i Malmø. En missförstådd staty?" (Lund 1996); Modéer, Kjell Å., "Carl X Gustaf-statyn på Stortorget. Om ett monuments tillkomsthistoria" (särtryck ur *Årsskrift. Malmö fornminnesförening*, 1971).

De to sidste hovedgrupper – snaphane og Stenbock-mindstederne – adskiller sig fra kongemonumenterne og monumenterne med en skandinavistisk grundoprindelse, idet både snaphane-minderne og Stenbock-mindet er forbundet med en omfattende produktion af kunst, sange, skuespil, populære bøger og sågar for snaphanernes vedkommende filmatisering.

En sidste relateret gruppe af fysiske mindesmærker om de dansk-svenske krige er mindesmærker i henholdsvis København og Stockholm, såvel som andre mindre lokale mindesmærker i Danmark, som snaphane-statuerne og mindesmærkerne i Sydsjælland. Denne sidste gruppering vil i mindre grad inddrages og diskuteres her, idet få af dem er relateret direkte til Stenbock-mindet og til skånsk identitet.

Stenbock-mindets tilblivelse

En indirekte baggrund for det store omfang af mindet og mindesmærker for Stenbock er, at Magnus Stenbock selv var en aktiv forfatter og kunstner, der tidligt promoverede sig selv som offentlig person. Hans omfattende brevvekslinger, memoirer, kunst og noter udgjorde efter hans død en central kilde til en videreudvikling og offentlig konstruktion af fortællinger om Stenbock som den heltmodige feltherre, der led en tragisk skæbne i dansk fangenskab. Hans fængsling, død i Danmark i 1717 og afsluttende ligfærd fra Danmark i 1719 op gennem Sverige til Uppsala Domkirke i 1722 blev anledning til flere offentlige markeringer. Gravoptøget til Uppsala bliver af Marklund kaldt for en "høgtidlig procession", der må anses som det første ritual for et svensk kollektivt minde om Stenbock, der fik sit materielle udtryk i den massive grav for Stenbock i Uppsala-katedralen.²⁶ Dette omfattende udgivne materiale, ritualer og tidlige mindesmærker udgør en offentlig markering af Stenbock, som mindet kunne dannes på. Dette tidlige materiale er centralt for den gennemslagskraft, Stenbock-mindet fik siden hen, da den tidlige mindeproduktion var statsforankret om den nye kong Frederik I (1676–1751), der havde overtaget den svenske trone efter Karl XII's død og enden på det svenske kongehus Pfalz.

Magnus Stenbocks familie deltog aktivt i denne tidlige offentlige mindekonstruktion under Frederik I ved dels at tillade udgivelsen af *Mémoires de Stenbock* i 1721, der var Stenbocks efterladte arkiver forarbej-

26. Marklund (2008) s. 333–334, 336–338.

det på fransk af Joachim Christoph Nemeitz,²⁷ og dels udarbejdelsen af et fire-bindsværk på 1 200 sider om Stenbocks liv, som Samuel Loenbom skrev og udgav i 1757–1765.²⁸ Disse udgivelse gav en dybere dimension til det allerede offentlige svenske billede af Stenbock, der blev bestyret via flere biografier om ham i begyndelsen af det 19. århundrede, som Anders Magnus Strinnholms udgivelse fra 1821, Anders Fryxell og Otto Sjögrens værk fra 1857, Gustaf Henrik Mellins værk fra 1857 og Sebell Palmgrens biografi fra 1848.²⁹ En hovedkomponent i disse værker var beskrivelsen af Stenbock som ”den store karolinen”, der havde sikret bl.a. den svenske krone sejren ved Narva i 1700 og Helsingborg i 1710.

Dette biografiske og historiske billede blev spejlet ind i forskellige poetiske og kunstneriske fremstillinger af Stenbock, der tog til i den national-romantiske periode i det 19. århundrede.

Den poetiske og kunstneriske fremstilling kredser om to centrale minder, som biografierne leverer materiale til. Det ene billede er Stenbock, som forsvarer Sverige mod danskerne, og det andet er hans tragiske skæbne som dansk fange. Stenbocks militære kampagne mod danskerne omkring 1710 blev ofte fremstillet, i svensk tidlig historiografi, som kulminationen på Stenbocks militære geni, idet han ved Helsingborg formåede at besejre en stærkere dansk hær alene med sine skånske bønder – Gededrengene (kendt som historien om ”Måns Bock och hans skånska getapågar”). Dette billede spillede på Stenbock som en buk og hans soldater som geder. Et eksempel på dette minde er Carl Andreas Dahlströms tegning ”Bucken med sine Gedepoge” (herunder) fra 1851 fra en samling af historiske skitser. Det samme billede blev gentaget senere af Henric Ankarcronas nationalromantiske maleri ”Stenbocks getapojkar vid Hälsingborg 1710”.³⁰

27. Nemeitz, Joachim Christoph, *Memoires concernant M. le Comte de Steenbock, senateur de Suede et generalissime des armées de Sa Majesté sued. en Allemagne. Savoir les campagnes de 1712. & 1713. de ce général avec sa justification* (Stockholm 1721).

28. Samuel Loenbom, *Kongl. rådets och fält-marskalkens, herr grefwe Magni Stenbocks lefverne*, (Stockholm 1757–1765).

29. Anders Magnus Strinnholm, *Kongl. rådet och fältmarskalken grefve Magnus Stenbocks bedrifter och öden*, (Stockholm 1821); Fryxell & Sjögren (1857); Gustaf Henrik Melli, *Sveriges store män, snillen, statsmän, hjeltar och fosterlandsvänner samt märkvärdigaste fruntimmer / Magnus Stenbock* (Stockholm 1849); Sebell Palmgren, *Biographiskt lexicon öfver namnkunnige svenska män: Femtonde bandet* (Uppsala 1848) s. 304–347.

30. Carl Andreas Dahlström, ”Bucken med sine Gedepoge”, fra ”Tekningar ur Sveriges historia” av Carl Andreas Dahlström. 1851; Henric Ankarcrona, ”Stenbocks getapojkar vid Hälsingborg”, udateret.

BILD 1: Carl Andreas Dahlströms "Bucken med sine Gedepoge", 1851. Wikimedia Commons.

Denne fortælling kredser om Stenbocks afgørende betydning for den militære sejr og hans evne til at samle skåningene til forsvar mod danskerne, som det også kan ses i maleriet "Greve och general Magnus Stenbock talar till folket på rådhustrappen i Malmö 1709" af Gustaf Olof Cederstrom fra 1892. Malerierne har deres poetiske modstykke i eks. Oscar Patric Sturzen-Beckers digt "Stenbock" fra 1868³¹ og Carl Snoilskys digt "Stenbock vid svarfstolen" fra 1894. Snoilsky skriver i en national-romantisk stil en glorificering af Stenbock og hans soldaters forsvar, der

I krutrök på Ringstorps-heden.
Sitt namn och segerns han hörde än
De döendes läppar stamma.
Då luften af smatter och hurra var full,
Och rader af röda rockar
I rusande anlopp stångades kull
Af Smålands raggiga bockar.³²

31. Oscar Patric Sturzen-Becker, "Stenbock", 1868, se *Samlade ax: Nya dikter*, Projekt Runeberg, s. 179–184. <<http://runeberg.org>> [Arkiverad från originalet den 12 mars 2019. Läst 12 mars 2019, sidst besøgt den 2023-06-12].

32. Carl Snoilsky, "Stenbock vid Svarfstolen" (1894), *Nordisk familjebok*, Projekt Runeberg <<http://runeberg.org>> [Arkiverad från originalet den 31 augusti 2018. Läst 17 februari 2019, sidst besøgt den 2023-06-12].

Dette svenske historiografiske, kunstneriske og poetiske billede af feltherren Stenbock, som beskrevet ovenfor, har et sammenligneligt billede i en meget tidlig dansk fremstilling af Stenbock, der havde til formål at fremhæve betydningen af danskernes tilfangetagelse af Stenbock i 1713 i Tønninge. Den danske krone fik produceret medaljer, der fejrede Stenbock-kapituleringen, og denne danske sejr blev afbilledet af maleren Nicolai Abildgaard i 1785 i billedet "Magnus Stenbocks overgivelse ved Tønninge slot til Frederik IV i 1714". Dette tidlige danske og svenske billede af Stenbock i det 18. århundrede spejlede hinanden, idet den danske krone tydeligt fremhævede Stenbocks betydning som feltherre for at understrege vigtigheden af den danske sejr ved Tønninge, som en slags kompensering for de nederlag, som den danske krone generelt havde lidt i Store Nordiske Krig.

Overordnet blev Stenbock, med en vis historisk bund i sine sejre ved bl.a. Helsingborg, fremstillet i det 18.–19. århundrede som en vigtig feltherre, der havde spillet en central rolle for Sverige. Slaget ved Helsingborg var en central komponent i denne fremstilling, idet Stenbocks sejr her blev beskrevet som udslaget af hans militære geni, hvor han formåede at få en utrænede og mindre skånske bondehær til at overvinde den danske – uagtet om dette historisk og militært var tilfældet eller ej. Stenbock – eller Måns Bock, som blev hans mere folkelige navn – blev fremstillet som den, der havde samlet skåningen til modstand mod danskerne.

Stenbock-festerne og minderne i det 19. århundredes Helsingborg

Stenbock-mindekulturen tog fart i midten af det 19. århundredes Helsingborg, hvorfra den ikke kun blev til en lokal årlig mindehøjtidelighed, men også en, der spredte sig ud i Skånelandene og resten af Sverige. Den første dokumenterede og offentlige fejring af Stenbock i Helsingborg skete på 150-årsdagen for slaget den 28. februar 1860. Ifølge en af arrangørerne, Fritz Netzler, så blev mindehøjtideligheden planlagt i året op til af en gruppe udvalgte borgere, som havde deltaget ved et stiftende møde for en Stenbock-komite. De tilstedeværende ved mødet dannede "komiteen for Stenbockfesten", der planlagde fejringen i februar 1860.³³ Få dage før selve fejringen trykte Helsingborgsposten et langt Sten-

33. Fritz Netzler, "Stenbocksfesten 1860", i *Helsingborgerne från min ungdom* (Helsingborg 1929).

bock-digt sammen med en opfordring til byens borgere om at deltage i den planlagte fejring. Både Helsingborgposten og den rivaliserende avis Øresundsposten rapporterede fra planlægningen og selve fejringen. På festdagen forsamledes byens skolebørn, foreninger og spidser sig i byens centrum, hvorefter de gik i parade til Ringstorp. Her nedsatte komiteen en mindesten med indskriften ”den 28. febr. 1710” og Stenbocks initialer M. S.. Formanden for komiteen afholdt en tale, hvor han priste Stenbock og mindede de fremmødte om:

vid dessa Ringstorps vida fält, hvarest en gång för 150 år sedan utkämpades en af Sveriges betydningsfullaste strider

Og fortsatte

vid detta tillfälle fire erinringar om en stor historisk handling, glömma vi icke att de, hvilka då voro våra fiender, äro numera våre vänner och goda grannar.³⁴

Talen endte i hurraråb og fanfarer for Stenbock. Herefter blev en række Stenbock-sange sunget, der særligt var skrevet til lejligheden. Disse sange spillede særligt på billedet af Stenbock som en ”bock”, og omhandlede hans raske skånske gededrenses sejr over danskerne.³⁵ Festen fortsatte derefter i teaterhuset, hvor komiteens medlemmer holdt taler, læste til lejligheden skrevne digte og sange op. Til festen indløb desuden telegrammer med lykønskninger fra selve den svenske konge, rigsdagsmedlemmer, militæret og et telegram om, at ”Sveriges Bondestand dricka en skål for Stenbock och hans gedapågor”. Til festen skålede man for kongen og Sverige, men også for både den danske konge og danskerne.³⁶

Et gennemgående tema for festligheden, telegrammerne og talerne i 1860 var fortællingen om Stenbock som en forsvarer af fædrelandet og en hyldet til ham og hans soldater. Trykket blev lagt på deres heltedige forsvar og omtalen af hæren som skånske gededrenge, der under deres elskede ”Bock” vandt en sejr. Samtidigt var der en meget bevidst forholden sig til Danmark, der blev fremstillet som et broderfolk og en ven, som man havde fået siden 1710. Den tydelige nationale stolthed i selve

34. Netzler (1929).

35. Se Stenbock komiteen, *Några Nya Visor at sjunga på 150:de årsdagen af Magnus Stenbocks seger* (Helsingborg 1860). Stenbockarkivet, Helsingborgs Stadsarkiv.

36. Fritz Netzler indsamlede hele beskrivelse af fejringen i 1860 og gengivelser af talerne, se Netzler (1929).

fejringen blev meget bevidst inddæmmet, så den med Øresundspostens ord ikke skulle få et udslag i en "anti-dansk demonstration".³⁷ Denne omtale af Danmark reflekterer i høj grad et pan-national skandinavisk forestilling, der her eksisterer side om side med den nationale og de lokale by-identitet. Danskerne er inddraget som et fælles broderfolk og ikke som en potentiel fjende.

Festen i 1860 blev et grundskema for de efterfølgende Stenbockfester, der tog til frem mod 1880–1890 og kulminerede med opsættelsen af Stenbock-statuen i 1901 og jubilæet i 1910. En Helsingborger, Frederik Nissen, beskriver festerne i en udgivet mindesamling fra 1944. Nissen forklarer, hvordan festerne i 1880–1890erne altid begyndte i byens centrum, som i 1860, hvorefter man gik i det, som blev kaldt "Stenbocksmarschen" til Ringstorp. Byens skolebørn gik forrest i denne byfest, hvor deltagerne ofte skulle kæmpe sig gennem snedriver for at komme op ad bakkerne. På Ringstorp blev der sunget, holdt taler og råbt hurra tre gange, hvorefter festen fortsatte i teaterhuset. Nissen fremhæver også, at det lokale kompagni, det Kungl. Skånska Husarregementet (senere Skånska pansarregementet) deltog i paraden, og at deres chef bidrog med højstemte taler.³⁸

I Helsingborgs dagblad rapporteres der i detaljer fra Stenbockfesterne eks. festen i 1885, der flugter tæt med Nissens beskrivelse. Her beskrives ligeledes en "Stenbock-march" til Ringstop i dyb sne, der følges af en Stenbock-fejring, historiske taler og en efterfølgende fest på Hotel Continental. Under middagen var der oplæsning af korte genfortællinger af slaget, Stenbock-sange og oplæsning af digte om Stenbock. Hovedtalen blev i 1885 holdt af Rektor P.Hj. Söderbaum, der ifølge avisen sagde:

Mine herrar! Hvarför frammana vi minnet af gångna händelser och forna tiders personer, [...] Detta stora minne gifver oss mången god lärdom: ett folk som ej öfvergifer sig self i farans stund lever upp med nya friska kråfter [...] Lågg handen på hjertat och fråga, om du så vil ställa stridsmännen af 28 febr. 1710 til ditt föredöme, at du är beredd at gå deras väg!³⁹

37. Netzler (1929).

38. Frederik Nissen, "Magnus Stenbocksfirandet i Hälsingborg under 1880- och 1890-talen. Anförande vid Stenbockfesten 1944", fra Serien *Minna från Helsingborg och disse skola* nr. 15 (1944) s. 33–34.

39. *Helsingborgs Dagblad*, "Stenbocksdagen", 3. marts 1885.

Han afsluttede talen med at huske deltagerne på, at "Ännu en lärdom! Hat kan blidkas och fiendskap förbytas til vänskap".⁴⁰ Söderbaum understregede hermed, at fjendskabet med danskerne nu var blevet til et venskab.

Nissen og dagbladenes skildring viser, at Stenbock-festen blev fra 1860 en tilbagevendende begivenhed i Helsingborg, der havde sit højdepunkt i perioden fra 1880–1910. Nissen bemærker samtidigt, at festen fortsatte frem til 1950erne omend i mindre omfang og det er værd at notere, at jubilæet i 2010 var baseret på samme skema. Den grundliggende mindehøjtidelighed, som 1860 festen var bygget op om, var den bærende grundstamme, som ikke forandrede sig gennem det sene 19. århundrede. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at der både i 1860 og 1885 eksplicit tages hensyn for at sikre, at festen ikke skal opfattes som en antidansk demonstration.

Stenbock-komiteen og rejsning af statuen i 1901

Den drivende kraft bag fejringerne af Stenbock i 1880–1910 var Magnus Stenbock-komiteen, som var vokset ud af den oprindelige festkomite fra 1860. Denne permanente komite var fra 1886 ledt af Ryttermester S. A. Wennerberg fra det lokale Kungl. Skånska Husarregementet, der havde gjort civil karriere efterfølgende. Denne komite var ikke alene aktiv i den årlige fejring, men også hovedansvarlig for indsamlingen og opstillingen af Stenbock-statuen i 1901. Wennerberg efterlod sit arkiv til Helsingborgs stadsarkiv, hvilket giver et omfattende indblik i komiteens arbejde, som vil blive kort gennemgået i det følgende.

Fra begyndelsen af det 19. århundrede havde der været forslag lokalt i Helsingborg om at rejse en Stenbock-statue i forbindelse med jubilæet i 1810, hvilket ikke blev til noget. En egentlig indsamling blev startet i 1840erne, men den fik aldrig bred appel. I 1860 fik Stenbock-festkomiteen lavet en statue af Stenbock til Ringstorp af den danske keramik og kunstner Ferdinand Edvard Ring (1829–1886). Ring arbejdede på Höganäs fajansfabrik i perioden 1859–1869 med keramik, hvorefter han blev en kendt dansk skulptør. Stenbockstatuen er et af hans tidligere værker. Statuen knækkede dog på midten på vej til Helsingborg, og derfor forblev den Höganäs, hvor den i dag står halv udenfor det lokale keramiske museum.⁴¹

40. *Ibid.*

41. *Helsingborgs Dagblad*, "När stockholmaren Stenbock blev Helsingborgs symbol", 20.04.2020.

En ny indsamling og langt mere ambitiøs plan tog først fart fra 1886, hvor Wennerberg med flere overtog ledelsen af Stenbock-komiteen.⁴² I komiteens arkiv er der bevaret ca. 400 personlige breve fra enkeltpersoner, firmaer og foreninger til Wennerberg og 256 dokumenterede enkeltstående indsamlinger fra perioden 1886–1901. Brevene og opgørelserne viser, at komiteens arbejde primært bestod i at sende opfordringer til donationer rundt til alle tænkelige fora og indrykke opfordringer til donationer i en lang række medier med forskelligt held. En af komiteens plakater fra 1887 illustrerer, hvordan foreningen opfordrede folk til at donere. Plakaten indledes med en række citater fra den svenske historiker Anders Fryxell, der hylder Stenbock og afslutningsvis er citeret for at "Ingen enskild person har af Svenska folket varit mer känd ock älsked; ingens namn af samtid och efterverld mera firadt och frejdadt – ocj likväl går minnet ännu sörjande omkring och frågar efter minnesvården". Herefter følger en "vördsamt anmoda de svenske män och qvinner" om at donere, så "detta Sveriges stora minne genom uppresanda i Helsingborg af en Ryttare-statue".⁴³ En lang række fremtrædende militære (9 generaler og kommandanter), kirkelige (biskoppen, ærkebiskoppen og den lokale præst) og politiske (2 landshøvdinge, et rigsdagsmedlem og konsul, borgmesteren, godsejer mf.) skikkelser står som afsender. Donationerne kom fra et meget geografisk spredt område over hele Sverige og krydsede klasseskel, idet medlemmer af Rigsdagens donationer står opført side om side med fabriksarbejdere. En overvægt af donationerne opført i arkivet kom trods denne spredning fra Skåne-området. I korrespondancerne mellem donorer og komite stilles der ikke spørgsmål ved arbejdet, og det anses næsten som et naturligt og nødvendigt arbejde. Opfordringerne om donationer var ikke komiteens eneste indtægtskilde. Komiteen fastholdt Stenbock-festen årligt, hvor de også samlede ind. Festen var i slut 1880'erne og start 1890'erne udvidet i form og indhold. Et særligt Stenbock-festspil og en officiel Stenbock vise, skrevet af Anders Rideulius, var blevet en fast del af fejringen.

Denne massive indsats fra komiteen betød, at komiteen i 1898 kunne invitere kunstnerne til at komme med forslag til statuerne. Kunsternes John Börjeson forslag vandt og blev udført. Komiteen førte pertentligt

42. Jenny Lindbom. *I allas ögon: Offentlig konst i Helsingborg* (Helsingborg 2008) s. 72; <<https://stadslexikon.helsingborg.se/magnus-stenbocksstatyn>>.

43. Stenbockarkivet, Helsingborgs Stadsarkiv, dateret 15. marts 1887.

BILD 2: Helsingborgs Dagblads forside d. 3 december 1901.

kontrol med alle dele af tilblivelsen, som eks. kan ses i meget præcise og lange korrespondancer med leverandører og optegnelser af opsætningen.

Den 3. december 1901 blev statuen indviet i Helsingborg. Hele dagen bestod af arrangementer, gudstjenester og en afsluttende middag. Hovedbegivenheden var afsløringen af selve statuen, der blev en kulmination på en blanding af en militær parade og en mere folkelig variant af Stenbock-marchen gennem Helsingborg.⁴⁴ Til selve fejringen deltog byens og regionens ledende mænd, repræsentanter fra Lunds universitet, som professor Martin Weibull mf. Den svenske konge deltog ikke, men sendte et lykønskningstelegram. Der findes heller ikke noget dokumenteret tilstedeværelse af danske repræsentanter ved arrangementet.

Fejringen kulminerede, da kanoner affyrede salver, trompeterne spillede en fanfare, og tæppet over statuen blev trukket bort fra statuen til hurra-råb. Professor Weibull holdt herpå en tale, hvor han bl.a. sagde:

44. Lindbom (2008).

allt starkare och allt högre manar Norden till enighet växer en gestalt sådan som Magnus Stenbock till betydelse, ej blott för ett, utan för alla Nordens land: han skymmer bort alla bittra minnen från splittningens dagar. De nordiska folkens öden äro gemensamma, det är för oss allt mer klart. Våra minnen skola också vara det. Vi hafva att lära af dem utan bitterhet. Och så skall Magnus Stenbocks minne lära oss alla nordbor att högre än allt annat sätta det att försvara oss sjelfva och vårt stora nordiska land⁴⁵

En række soldaterregimenter, studentergrupper og andre foreninger nedlagde kranse. I forbindelse med middagen blev der afholdt et Stenbock-skuespil med kraftige nationale undertoner⁴⁶ og en fakkelmarch gennem byen, som afsluttede dagen.

Indsamlingen, udførelsen af statuen og afholdelsen af opsætningsarrangementet i 1901 var detaljeret planlagt, udført og bogført af Wennerberg. I arkivet fremgår det, at komiteen til det sidste havde håbet og planlagt efter, at kongen ville deltage i 1901. Arkivet viser også, at komiteen til at begynde med var i dialog med professor Weibull om projektet, da et komite-medlem i et brev dateret 6. december 1887 rapporterer om en snak med Weibull, hvori professoren udviste en vis skandinavistisk bekymring over fejringen af Stenbock, der kunne opfattes som anti-dansk. Som Ulf Zander noterer, så udtrykte Weibull denne bekymring offentligt andre steder, ligesom fagforeningerne også var mindre positivt stemt overfor fejringen.⁴⁷

Arkivet indeholder ikke nogen egentlig programerklæring for arbejdet eller nogen dybere motivation. Arbejdet synes at være en intensivering af minde-højtideligheden fra 1860 og båret af en særlig motivation hos en mindre gruppe dedikerede, som Wennerberg, der dog fandt bundklang for deres arbejde i et meget bredt udsnit af den svenske befolkning i og udenfor Skåne. Selv Weibull synes at have været vundet over til projektet, da statuen blev rejst. Modstanden fra socialdemokratisk side eller fra fagforeninger synes heller ikke at have været stort, hvilket måske skyldes, at store betydelig bidrag kom fra fabrikker og lokale foreninger, hvor arbejdere må have udgjort en central del af medlemmerne.

45. *Ystadsposten* 1901-12-04, svenska dagstidningar.

46. Skuespillet hedder "Vid Magnus Stenbocks stod" og forfatteren er ikke angivet. En trykt udgave udkom i forbindelse med fejringen den 3. december 1901. Stenbockarkivet Helsingborgs Stadsarkiv.

47. Zander (1997) s. 51.

Mindehøjtidelighederne og mindesmærker i det 20. århundrede

Kulminationen på komiteens arbejde var ikke kun rytterstatuens opsættelse i 1901, men i lige så høj grad 200-års jubilæet i 1910. Fejringen den 28. februar 1910 blev foruden opsætningen af statuen i 1901 højdepunktet i Stenbock-mindehøjtidelighederne – og dermed mindekonstruktionen. Til fejringen i 1910 havde komiteen udarbejdet minutiøse programmer, udgivelser og anvisninger for, hvordan dagen skulle forløbe.⁴⁸ I det store og hele gentog dagen skemaet fra 1860 med en march fra statuen, en markering på Ringstorp og fejringen på Hotel Continental om aftenen med sang, festspil og taler. Fejringen i 1910 viser også rytterstatuens formål og grunden til dens placering. Den blev placeret på det punkt i det centrale Helsingborg, hvorfra marchen til Ringstorp skulle begynde. Den udgjorde dermed startpunktet for ritualen. Opretholdelsen af Stenbock-mindet fortsatte gennem de 20. århundrede, dog i et mindre omfang. Mindekulturen for Stenbock er aldrig ophørt, om end kun aftaget en smule. Stenbock og slaget i 1710 blev både markeret ved jubilæet i 1960 og 2010, hvor militæret og lokale ledende skikkelser deltog. I 1960 blev der endda nedsat et yderligere og mere markant mindesmærke ved Ringstorp, der i et noget mere afdæmpet sprog gjorde opmærksom på stedets signifikans. Stenbock-mindet er reelt aldrig ophørt, modsat hvad Marklund bl.a. hævder i sin bog fra 2008.⁴⁹ Fejringen har dog skiftet form, som i 2010, hvor markeringen dog stadigvæk fortsat indeholdt både den rituelle og militære ceremoni ved Ringstorp, men også en gudstjeneste, foredrag, udstilling – og en *re-enactment* af slaget. Fejringen i 2010 var langt mindre koordineret end i 1910, men hovedelementerne var langt hen ad vejen de samme og spillede på samme nationale og lokale by-ramme.

På lokalt initiativ blev der også i 1910 rejst en mindesten ved Stockamöllan nær Eslöv. Indskriften på stenen påpeger, at det var her Stenbock tog sin hær over Rönne å 17. februar 1710 på vej mod Helsingborg. Indskriften er skrevet af professor Artur Stille fra Lunds Universitet. Stille havde afvist en mere bastant indskrift, hvor der skulle stå, at Stenbocks-march var ”förr att värna fosterlandet mot danskarnas inbrott”.⁵⁰ Mindestenen

48. Stenbockarkivet, Helsingborgs Stadsarkiv.

49. Marklund (2008).

50. Carl Risberg, Åke Rosberg, Berndt Cederberg, Paula Thornberg, Georg Welin, Inger Welin, Bertil Hansson & Ragnar Radeby (red.), *Stockamöllan förr och nu i bild* (Eslöv 2008) s. 128–129.

og den halve Stenbock-statue i Höganas er to yderligere mindesmærker for Stenbock udenfor Helsingborg, der viser, at fejringerne i Helsingborg førte til en generel højtideligholdelse og endda rejsning af flere mindesmærker i Skånelandene.

Stenbock-mindet i Danmark

I en dansk kontekst har interessen i Stenbock været varierende. Der er ingen officielle eller uofficielle markeringer af Stenbock i Tønninge, hvor han blev taget til fange af danske tropper, eller på Kastellet i København, hvor han var fængslet. Stenbocks personlige malerier er dog udstillet i den kongelige danske samling på Rosenborg slot i København. Fortællingen om Stenbock på dansk jord er primært knyttet op om hans fængsling og forsøg på at komme fri, som eks. var centralt stof i rundvisninger på Kastellet eller ved en udstilling for nylig af hans opsnappede hemmelige breve til den svenske konge under hans fangenskab, der blev vist på det danske Post og Telemuseum i 2010 (nu Enigma).⁵¹ Begge nyere danske genfortællinger – turistomvisninger og udstillingen om Stenbock flugter med mønsteret i Danmark fra slutningen af det 18. århundrede, idet Stenbock fremstilles som en dygtig feltherre, som danskerne endelig fik bugt med ved deres tilfangetagelse af ham i 1713. Alligevel synes den danske og svenske forståelse at tørne sammen, som eks. ved et dansk-svensk historisk arrangement i København i 1984, hvor den svenske side efterfølgende klagede til flere officielle instanser, da den svenske delegation mente, at Stenbock var fremstillet forkert af den danske guide. Den svenske delegation skrev at

Fältmarskalken Magnus Stenbock, segraren i slaget vid Helsingborg, har alltid varit och är fortfarande en svensk nationalhjälte [...] Därför fann vi det pinsamt att vid en dansk-svensk sammankomst av detta slag servera en helt oriktig skildring

Majoren ved Danske Livregiment og kommandant i Kastellet svarede høfligt på skrift til delegationen, at beretningen, som de fandt urigtig, stammede fra Herluf Krabbes bog *Kastellet gennem 300 år*. Den danske major fortsætter med en detaljeret, men bestemt afvisning af klagen.⁵²

51. Særudstillingen "Overvåget", Post og Telemuseum (København 2010) <<https://www.enigma.dk/artikel/grevens-krde>> [sidste besøgt 2023-06-12].

52. Korrespondance 1984. Kastellets arkiv.

Det danske billede af Stenbock spejles i traditionelle danske historiske værker af Knud Fabricius, August Tuxen, og Palle Lauring fra det 20. århundrede, der alle fremstiller Stenbock som en dygtig feltherre.⁵³ Karsten Skjold Petersen reproducerer den danske version af mindet i sine bøger fra 2017 og 2023 om slagene og Stenbock.⁵⁴ Bemærkelsesværdigt gentager Fabricius, Tuxen, Lauring og Skjold Petersens til en vis grad også fortællingen om Stenbocks militære geni og hans raske skånske gededrenses evner, som kendes fra svensk historiografi. Skjold Petersen spekulerer i, at den svenske hær vandt slaget i 1710 grundet en stærkere national motivation og modvilje mod den danske hær og kongemagt.⁵⁵ En tydelig reproduktion af, hvordan den svenske kongemagt, Stenbock og hans efterkommere selv fremstillede sejren og en forlængelse af, hvordan Stenbock er fremstillet i det 19. århundrede.

Stenbock – slagteren fra Ringtorp

Stenbock-statuen og fejringen i Helsingborg har fået et mere moderne omdiskuteret eftermæle, uagtet de oprindelige intentioner og bevæggrunde fra det 19. århundrede. Både i lokale medier i Helsingborg og Helsingør blev det diskuteret, om statuen fortsat skulle stå så prominent i forbindelse med jubilæet i 2010. Lokale politikere på begge sider af sundet har ønsket den flyttet til eks. Ringtorp. I *Helsingborgs Dagblad* blev diskussionen ophedet i 2009–2010 og sat på spidsen, idet Stenbock omtaltes af borgere og nogle politikere som "Slaktaren från Ringtorp".⁵⁶ En indbygger i Helsingborg foreslog ligefrem, at

man vid en "festlig folklig manifestation" välter Stenbocken av sin sockel, på samma vis som man i Östeuropa vid det här laget plockat ner de flesta Stalinstatyerna. Slaget vid Helsingborg var en orgie i mördande.⁵⁷

Debatten spildte over til danske medier, hvor den landsdækkende danske avis *Politiken* i 2009 rapporterede, hvordan nogle politikere i Helsingborg, mente, at "statuen [...] er et symbol på krig, død og elendighed. [...] statuens placering i Helsingborg svarer til, at Jerusalem om 200 år

53. Marklund (2008) s. 339.

54. Skjold Petersens (2023); Skjold Petersens (2017) s. 201–202.

55. Skjold Petersens (2017) s. 199–201.

56. *Helsingborgs Dagblad*, "Det är skillnad på statyer", 8. april 2010.

57. *Helsingborgs Dagblad*, "Väck med Stenbockstatyn!", 22. oktober 2009.

opstiller en statuer af Adolf Hitler”.⁵⁸ I *Helsingør Dagblad* på den anden side af sundet blev der i 2010 udtrykt en del modvilje mod statuen og fejringen. Trods dette, så deltog den lokale danske borgmester fra Helsingør og repræsentanter fra det danske militær i markeringen ved Ringstorp i 2010. Denne danske deltagelse var unik og – ifølge dagbladet – skyldtes et svensk ønske fra Helsingborgs borgmester om at ære både de danske og svenske faldne soldater fra slaget og dermed tage brodden af kritikken.⁵⁹ Debatten i 2010 understregede, at det moderne Stenbock-minde i Helsingborg er en fortsættelse af de oprindelige Stenbock-fester og mindesmærker fra slutningen af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede, men med en forandret form. Statuen og markeringen af slaget havde fået en tvetydighed, hvormed mindet og mindesmærkerne blev en del af den bredere debat om erindringer og statuer i offentligheden.⁶⁰ Der er trods denne forskydning fra 1910 til 2010 et fortsat fælles og forstærket element i form af den pan-nationale forbindelse mellem Danmark og Sverige. I 2010-fejringen blev det tidligere alene retorisk behandlede fællesskab mellem Danmark og Sverige gjort fysisk, da danske repræsentanter deltog. Denne forskydning skyldes muligvis den mere moderne nordiske kulturelle pan-nationalisme, der har taget over fra den mere politiske skandinavistiske pan-nationalisme, ifølge Peter Stadius.⁶¹ Pan-nationalismen er tydeligere fysisk til stede i 2010. Det samme gælder også den lokale by-identitet. Debatterne om statuen og deltagelse i markeringerne af slaget i 2010 var ikke nationale, men derimod regionale, som egentligt også gjaldt i 1910 og 1901. I 2010 var denne regionalitet udvidet til både at være Helsingborg og Helsingør, der tilsammen dannede en slags tvillinge-tilværelse. Den lokale tvillinge-reference synes at være understøttet af den pan-nordiske ide, hvormed de to ting forstærkede hinanden og derigennem mindet som et lokalt og pan-nationalt, fremfor et nationalt svensk.

58. *Politiken*, ”Den skånske statuekrig”, 26 august 1999.

59. *Helsingør Dagblad*, ”Hect deltager i højtidsskund for ’slaget ved Helsingborg’”, onsdag den 3. februar 2010.

60. Se Kaitlin M. Murphy, ”Fear and loathing in monuments: Rethinking the politics and practices of monumentality and monumentalization”, *Memory Studies*, 14(6) 2021, s. 1 143–158.

61. Peter Stadius, ”Nordism as a remake of the Nordic-Scandinavian pan-nationalism”, i Ruth Hemstad & Peter Stadius (red.), *Nordic Experiences in Pan-nationalism: A reappraisal and comparison, 1840–1940* (London 2023) s. 180–198.

Stenbocken – et regionalt eller nationalt minde?

Stenbock-mindet i Helsingborg er blevet til i en langstrakt proces, der tager sin tidligste form allerede efter Stenbocks sejr i 1710. Hovedomdrejningspunktet var Stenbock-festerne fra 1860 og muligvis frem til 1960erne, hvor et egentligt ritual med march, faner, taler, sange og tre mindesmærker udgjorde fundamentet. Opsætningen af rytterstatuen i 1901 var en del af denne proces, men som den knækkede statue fra 1840 viser, så var ideen og arbejdet begyndt tidligt i det 19. århundrede. Komiteens arkiv og de efterladte beretninger viser også, at fejringen var dybt forankret i Helsingborg, og midlerne til statuen kom fra hele Sverige – og en svensk diaspora. Det var derfor ikke alene et lokalt eller et elite-båret initiativ, da husmødre og fabriksarbejdere donerede til projektet. Omfanget af arbejdet og den brede involvering må også ses som baggrund for, hvorfor at statuen og Stenbock-festen var så lidt omdiskuteret i det 19.-20. århundrede. Alle bidrog, hvorfor en egentlig debat ikke rigtigt eksisterede. Der synes at have været en bred konsensus om det fornuftige ved formålet, idet argumenterne for Stenbock-statuen er meget få og sjældent fremgår af breve, plakater eller materiale. Afsender og modtager vidste begge, hvem Stenbock var, og hvorfor fejringen og mindesmærkerne gav mening. Det var en bred og kollektiv mindeproduktion med udtryk i sang, skuespil, poesi, malerier, udgivelser og mindesmærker, der alle støttede op om fejringen. Denne mindekultur eller "offentlige erindring" byggede oven på en national svensk historisk og litterær indsats. Det var en ideologisk betinget historiebrug.

Kildematerialet indikerer, at Stenbock-mindet ikke alene er en national-romantisk produktion, men derimod en udløber af Stenbock og hans efterkommeres tidlige arbejde allerede fra det 18. århundrede. Statuen fra 1901 er heller ikke et udslag af nationalromantisk feber i slutningen af det 19. århundrede, men en proces, der har strakt sig tilbage til 1840erne og den første statue af Ring, der gik i stykker. Det er samtidigt en proces, hvor militæret har spillet en central rolle – og tilsyneladende fortsætter med at gøre det, som ved mindehøjtideligheden i 2010. I såvel fejringen, talerne og markeringerne er der en påfaldende bevidsthed hos flere centrale aktører om, at det ikke skal udvikle sig til en anti-dansk provokation. Mindet er først og fremmest holdt fast om fortællingen om, hvordan Stenbock med de lokale skånske "gededrenge" formår at vinde over danskerne. Mindet handler mere om Stenbocks militære sejr

end om modstanderen på trods af, at sejren markerer det sidste danske forsøg på at genvinde Skåne. Der er en udtalt svensk patriotisk tone i fejringen og en klar markering af tilhørsforholdet til den svenske stat og krone – selv i Weibulls tale ved statuens opsætning i 1901. Dette sker med en utalt fremstrakt hånd til Danmark. Den tidlige mindekultur indeholder primært en lokal og national betydning med pan-nationale antydninger. Det er dog i 1901 ikke en eksplicit fejring af det pan-nationale, som eks. tydeligere kan ses i rejsningen af monumentet over slaget i Lund.⁶² Disse forskellige niveauer adskiller sig fra, hvad Magnus Rodell noterer i sine analyser af andre svenske monumenter, hvori det særligt er det ”betydelsefulle i nationernas tilblivelse”, der kommer til udtryk.⁶³ Stenbock-mindet understreger, at der er flere niveau og betydningsformer på spil i opstilling af statuerne end det som Rodell fremhæver.

Mindet om Stenbock i Sverige og Skåne spejler sig i den danske mindeproduktion, der som historisk materiale fremhæver Stenbock på samme måde – altså som en dygtig feltherre. Det danske minde tager udgangspunkt i den danske kronens tidlige fremstilling af Stenbock, som et middel til at glorificere den danske tilfangetagelse af ham. Det danske og svenske minde er derfor ikke modstridende, men supplerende. Det bidrager til en konstruktion af en dansk-svensk parallel fortælling, hvor Skåne og Helsingborg som selvstændige aktører forsvinder. Det er først i nyere tid omkring jubilæet i 2010, at enkelte lokale røster på begge sider af sundet udfordrer denne parallelle konstruktion af et dansk-svensk minde. Modstanden mod mindet og monumentet udgør et eksempel på en af de mange diskussioner om erindringspolitik og mindesmærker i det offentlige rum. I Stenbock-tilfældet er det individuelle røster, hvis spørgsmål dog rykker ved mindekulturen, så den danske side er tydeligt repræsenteret ved 2010 jubilæet. Spørgsmålene til fejringen gør fejringen pludselig mere pan-nordisk, som et forsøg på at udtrykke et nyt forenet og fredeligt fællesskab om et delt minde.

Anskues Stenbock-mindet i forlængelse af minde-teorier, så er det tydeligt, at det er en proces, hvori en bestemt minde-matrice bygges op og forandres over tid. Det er en simplificeret rammefortælling, som opstår med betydninger på lokalt, nationalt og pan-nationalt niveau. Sangene, ritualet og mindesmærket indgår i den samme proces, der forløber over

62. Zander (1997).

63. Rodell (2001) s. 218.

nogle hundrede år. Det er først ved selve svækkelsen af mindets ritualer, reproduktion i sange, malerier i nyere tid, at mindet som nationalt kollektivt minde kan udfordres lokalt i forbindelse med fejringen i 2010. Udfordringen fører dog til en genfortolket pan-nordisk og tvillingelokal fejring, hvor de to byer knyttes tættere sammen. Det er selvfølgelig uvist, hvorvidt lokale hele tiden har været imod Stenbock-festen, statuen mv., men disse stemmer er i hvert fald ikke kommet til orde i offentligheden, såsom i aviser, taler eller mindesmærker. De mange donationer, navngivning af veje, toge, institutioner mv. i Helsingborg peger på en generel accept af mindet før 2010.

I forhold til Sara McQuaids analytiske pointer, så er Stenbock-mindet på den ene side en typisk mindeproduktion og på den anden side atypisk. Typisk fordi en afgørende sejr, der er set som et historisk tyngdepunkt af senere historikere mv. anvendes som udgangspunkt for en mindeproduktion. Denne mindeproduktion indeholder samtidigt en tydelig identitets-konstruktion, hvor de skånske "gededrenge" viser deres værd for den svenske krone. Det skånske integreres dybt ind i det rigssvenske i denne genfortælling af den simplificerede rammefortælling – uagtet, hvordan de skånske bønder og Helsingborgs borgere rent faktisk følte og mente om slaget i 1710erne. Lokalbefolkningen nationaliseres i mindeproduktionen i det 19. århundrede og får tildelt en vigtig national svensk rolle. Da Stenbock-mindet er et kollektivt minde, så er der ikke en entydig afsender. Dog har den svenske stat, krone eller andre statslige aktører spillet en meget lille rolle i produktionen i det 19.-20. århundrede. Det er ikke et statsforankret minde. Kongen, rigsdagsmedlemmer, universitetsfolk, militæret og kirken er alle involverede, men drivkraften kom fra lokale i Helsingborg. Mindeproduktionen er en lokal-baseret indsats for at inkorporere byen i det rigssvenske via den simplificerede fortælling om, at de forsvarede Sverige. Denne produktion er ikke anti-dansk, men spejler sig tydeligt i en markering mellem det svenske og danske, der dog ikke strider mod den samtidige danske nationale mindekonstruktion. Danmark og danske aktører er og var tydeligvis ikke optaget af Skåne, hvorfor fortællingen om Stenbock ikke fører til et mod-minde, men blot en parallel-minde produktion, hvori Danmark trods alt vinder over Stenbock til sidst, da danske tropper tage ham til fange. Denne dansk-svenske fredsommelige parallel er det atypiske, idet minder om sejre og politiske eller religiøse transitioner ofte indebærer en

BILD 3: *Studenter i Helsingborg. Foto: Björn Söderqvist 2007. Wikimedia Commons.*

konflikt. Denne konflikt er ikke umiddelbart at se i den dansk-svenske mindekonstruktion vedr. Stenbock. De to nationale fortællinger støtter hinanden og får endda et skandinavistisk præg via talerne ved Stenbockmindefesten og senest danske repræsentanters deltagelse i markeringen i 2010. Parallellen mellem de to nationale minder må antages at være et produkt af den pan-nationale ramme i det 19.-21. århundrede fra skandinavistisk til nordisk politisk og kulturel samhørighed, hvis ideologiske sigte om et forenet eller samle et kulturelt broderligt Norden støtter den parallelle udvikling af minder. Det er interessant, at selve fejringen og modstanden mod mindet i 2010 i høj grad knytter an til det fælles pan-nordiske. Modstanderne understreger mindets voldsomhed over både de lokale skånske (lokal identitet) og danskerne (broderfolk), hvormed argumenterne knytter an til den pan-nationale og lokale identitet. Det fører til en forandring af mindehøjtideligheden, hvor det lokale og pan-nordiske forøges. De tidlige Stenbock-jubilæer i det 19. århundrede og frem til 1910 synes i høj grad at flugte med et traditionelt nationalt skema, som Klas-Göran Karlsson beskriver i detaljer, hvori mod det moderne minde antyder en anden lokaliseret og pan-nordisk

anknytning, der trods alt fastholder det nationale – men som en nuance i spaltningerne mellem det regionale og det pan-nationale nordiske.⁶⁴ Det understreger måske mere, at den pan-nordiske identitet, på trods af dens åbenlyse nationalistiske form, muliggør og retfærdiggør den nationale og regionale identitet, minde og mindesmærke. Det erindringspolitiske nordiske eller skandinaviske fællesskab bruges som en undskyldning for at fastholde nationale og regionale afgrænsninger. Henvisningen og deltagelsen af danskere danner en overbygning og retfærdiggørelse af den åbenlyse nationale fejring. Denne overbygning synes kun mulig, da det nordiske fællesskab er en pan-national konstruktion, hvorfor den spiller efter de samme strukturelle nationalistiske spilleregler, når det kommer til minder, mindesmærker og jubilæer.

The last of the Caroleans: Remembering Magnus Stenbock

In the Swedish city of Helsingborg, in the southernmost county of Skåne, there is a prominent equestrian statue of Magnus Stenbock (1666–1717). Unveiled in 1901, it is a testament to his popularity as a commander of the Carolean Army and provincial governor general. The memorial culture surrounding Stenbock included various monuments, festivals, and parades in Skåne (Scania) and particularly in Helsingborg. This article investigates the emergence of memorial culture, its growing importance, and its purpose and concludes that Stenbock's popularity in the late nineteenth and early twentieth centuries was closely tied to Swedish nationalism and local patriotism. The celebration of his memory revolved around the commemoration of the decisive Battle of Helsingborg in 1710 as the pivotal moment in Skåne's transition from Danish to Swedish rule. The memorial culture of Magnus Stenbock is illustrative of the evolution of three levels of identity: a regional city identity, a national identity, and a pan-national identity.

Keywords: collective memory, geographical identity, Helsingborg, Skåne War, Danish–Swedish relations

64. Klas-Göran Karlsson. "Historiska jubileer – det förflutna som förbannelse eller livgivare: Om vår fascination inför de jämna åren", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 199, nr 4 (2017).